

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 372

Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej

Redaktorzy naukowi
Tadeusz Kocowski
Jan Gola

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Barbara Szłapka

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-470-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Przedmowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.....	9
Przedmowa Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego	11
Słowo wstępne	15
Sebastian Bobowski: Uwarunkowania prawne społecznej odpowiedzialności biznesu w Indiach w kontekście wyzwań XXI wieku	17
Andrzej Borkowski: Specjalna strefa ekonomiczna jako instrument realizacji regionalnej pomocy publicznej w gospodarce rynkowej.....	30
Ewa Chmielarzyk: Działalność gospodarcza o charakterze zależnym (wtórnym) prowadzona w ramach przedmiotu działalności spółki zagranicznej	48
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: <i>Crowdsourcing</i> – aktywizacja społeczności lokalnej do wspólnego działania.....	60
Waldemar Dotkuś: Rachunkowość jako dyscyplina naukowa oraz jej służebna rola, jaką pełni w życiu gospodarczym.....	73
Bogusława Drelich-Skulska: Zmiana uwarunkowań prawnych działalności przedsiębiorców w Polsce w procesie akcesji do Unii Europejskiej na przykładzie ułatwień w unijnym systemie celnym	82
Józef Frąckowiak: Rola nowelizacji prawa w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa spółek	92
Jan Gola: Obowiązek użyteczności publicznej a działalność przedsiębiorcy sektora lotniczego w społecznej gospodarce rynkowej	101
Maciej Guziński: Zamówienia publiczne jako instrument gospodarki rynkowej	113
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej a status przedsiębiorcy i komercyjne udzielanie świadczeń zdrowotnych	126
Krzysztof Horubski: Nieuczciwość praktyki rynkowej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	135
Krzysztof Jajuga: Rynek finansowy – standardy etyczne i regulacje prawne	150
Karol Kiczka: Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce	160
Leon Kieres: Społeczna gospodarka rynkowa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	180
Tadeusz Kocowski: Gmina jako przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej	193
Emilia Kuczma: Ochrona danych osobowych przez przedsiębiorcę	210
Paweł Kuczma: Konstytucyjne ujęcie wolności działalności gospodarczej ...	225
Zbigniew Luty: Profesjonalne relacje prawa i rachunkowości	238

Karolina Łagowska: Regulowana działalność gospodarcza a poszerzanie sfery wolności działalności gospodarczej.....	247
Andrzej Matysiak: Atrofia czy ewolucja społecznej gospodarki rynkowej...	257
Piotr Ochman: Karnoprawna ochrona reglamentacji działalności na rynku finansowym na przykładzie sektora bankowego.....	270
Katarzyna Poroś: Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)	285
Monika Przybylska: Administracyjnoprawna ochrona przedsiębiorcy w zakresie wykonywania praw własności przemysłowej.....	301
Michał Raduła: Gminny podmiot leczniczy w formie spółki kapitałowej a gospodarka komunalna	314
Piotr Soroka: Koncesja na prowadzenie kasyna gry jako ograniczenie wolności gospodarczej.....	327
Ewa Stańczyk-Hugiet: Koewolucja i kooperacja. Podążając za kontekstem .	342
Michał Stępień: Nowe rozporządzenie Bruksela I z punktu widzenia przedsiębiorców.....	356
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Regulacje instytucjonalne w sektorach infrastrukturalnych.....	367
Tomasz M. Szczurowski: Informacje poufne spółki w ramach inwestorskiego badania due diligence	376
Andrzej Śmieja: Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez ruch przedsiębiorstwa (art. 435 k.c.)	390
Magdalena Wilejczyk: Zakaz nadużywania praw podmiotowych w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa rzeczowego.....	403
Bartosz Ziemblicki: Zagrożenia umowy pośrednictwa w obrocie nieruchomościami z punktu widzenia pośrednika – wybrane zagadnienia	414

Summaries

Sebastian Bobowski: Legal determinants of corporate social responsibility in India in the context of challenges of the XXI century.....	29
Andrzej Borkowski: Special economic zone as an instrument of regional aid implementation in market economy	47
Ewa Chmielarczyk: Secondary (ancillary) business activity conducted as part of a foreign company's business.....	59
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: Crowdsourcing – activation of local community to joint action.....	72
Waldemar Dotkuś: Accounting as a scientific discipline and its ancillary role within the economic life	81
Bogusława Drelich-Skulska: Changes in the legal environment of business in Poland following the EU accession – a case study of new customs and trade facilitations resulting from the Community Customs Code	91

Józef Frąckowiak: The role of law amendment in social market economy on the example of company law	100
Jan Gola: Public Service Obligations vs. an activity of an entrepreneur of aviation sector in social market economy.....	112
Maciej Guziński: Public procurement as an instrument of market economy .	125
Beata Halakuć, Artur Łysoń: Independent public health care facilities vs. entrepreneurial status and commercial provision of health care services...	133
Krzysztof Horubski: Unfair market practices in the light of act on prevention of unfair market practices	149
Krzysztof Jajuga: Financial market – ethical standards and legal regulations	159
Karol Kiczka: Europeanization of social market economy in Poland	179
Leon Kieres: Social market economy in the judicial decision of the Constitutional Tribunal.....	192
Tadeusz Kocowski: Municipality as an entrepreneur in social market economy	209
Emilia Kuczma: Protection of personal data by an entrepreneur.....	224
Paweł Kuczma: Constitutional perspective of freedom of business activity...	237
Zbigniew Luty: Professional relationships of law and accounting	246
Karolina Łagowska: Regulated economic activity vs. an expansion of the sphere of economic activity freedom.....	256
Andrzej Matysiak: Atrophy or evolution of social market economy?	269
Piotr Ochman: Penal and legal protection of activity rationing on the financial market on the example of banking sector	284
Katarzyna Poroś: Representation of an entrepreneur in a joint way – joint commercial proxy vs. mixed joint representation (chosen aspects)	300
Monika Przybylska: Administrative and legal protection of entrepreneur in the scope of industrial property rights exercising.....	313
Michał Raduła: District medical subject in a form of limited liability company vs. municipal economy	326
Piotr Soroka: Casino concession as a restriction of economic freedom	341
Ewa Stańczyk-Hugiet: Coevolution and cooperation. Following the context.	355
Michał Stępień: New Brussels I Regulation from entrepreneurs' perspective	366
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Institutional regulations in infrastructure sectors	375
Tomasz M. Szczurowski: Confidential information of a company during due diligence examination conducted by a potential investor.....	389
Andrzej Śmieja: Liability for damages resulting from company movement, under art. 435 of Polish Civil Code	402
Magdalena Wilejczyk: Prohibition of the abuse of subject rights in the social market economy on the example of the property law.....	412
Bartosz Ziemblicki: Threats of a real estate brokerage agreement from the point of view of a real estate broker – selected issues.....	424

Paweł Kuczma

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu

KONSTITUCYJNE UJĘCIE WOLNOŚCI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Streszczenie: Rozważania rozpoczynają się od ukazania wolności działalności gospodarczej na tle porównawczym. Następnie ukazano proces kształtowania się tej wolności do czasu uchwalenia obowiązującej Konstytucji RP. Przedstawiono również elementy treściowe wolności gospodarowania w znaczeniu doktrynalnym oraz rozumienie tej wolności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

Słowa kluczowe: wolność działalności gospodarczej, zasada konstytucyjna, Konstytucja RP, prawa człowieka.

DOI: 10.15611/pn.2014.372.17

1. Wstęp

W zależności od przeważających w danym okresie poglądów na temat charakteru i zadań państwa odmiennie jest kreowany zakres regulacji społeczno-gospodarczej na poziomie konstytucyjnym. W okresie liberalizmu, w którym to rola państwa była ograniczona do wypełniania funkcji stróża nocnego, a państwo – w sferze gospodarczej – ograniczało się do działań mających na celu m.in. ochronę własności prywatnej i wolną konkurencję na rynku, problematyka ta była całkowicie pomijana przez ustrojodawcę. Dopiero w epoce interwencjonizmu państwowego, to jest w konstytucjach przyjmowanych po pierwszej wojnie światowej, zagadnienia związane z ustrojem społeczno-gospodarczym zaczęły być nie tylko zauważane, ale stały się nawet ważną częścią regulacji konstytucyjnej¹.

Sama idea wolności gospodarczej pojawiła się pod koniec XVII wieku w Anglii „w postaci programu gospodarczego prekursorów tzw. szkoły klasycznej ekonomii politycznej (głównie W. Petty’ego i J. Locke’a). Program ten był reakcją przeciwko merkantylistycznej regulacji i kontroli życia gospodarczego. Pełne teoretyczne uzasadnienie sprzeciwu wobec merkantylizmu znalazło wyraz w pracach francuskich

¹ S. Bożyk, *Regulacja ustroju społeczno-gospodarczego w projektach Konstytucji RP*, [w:] *Regulacja ustroju społeczno-gospodarczego i finansów publicznych*, red. G. Kryszewski, E. Zwierchowski, Białystok 1996, s. 25.

fizjokratów (zwłaszcza F. Quesnaya). [...] W ten sposób wolność gospodarcza stała się immanentną cechą gospodarki rynkowej”².

Pierwszym aktem prawnym, który stanowił o wolności działalności gospodarczej, a dokładniej o wolności handlu i rękodziela, był francuski edykt wydany 13 września 1774 r. przez A.R.J. Turgota. Na poziomie ustawowym wolność tę zagwarantowano we Francji 2–17 marca 1791 r. (tj. dekretem Allarda), by następnie podnieść ją do rangi prawa człowieka poprzez jej wyrażenie w art. 4 Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela. Rangę konstytucyjną wolność handlu i przemysłu uzyskała po raz pierwszy w roku 1793 (art. 17). W Niemczech wolność gospodarcza uzyskała charakter normy konstytucyjnej na mocy art. 111 i art. 151 konstytucji weimarskiej z 1919 r.³

2. Wolność gospodarcza w ujęciu porównawczym

Współcześnie można zaobserwować wielość koncepcji i sposobów normowania wolności gospodarczej na poziomie konstytucyjnym nawet w państwach, które tę zasadę wyznają: od braku jej wyeksponowania, poprzez odwołanie się do norm prawa międzynarodowego przewidujących tę wolność, aż po jej wyrażenie tylko w aspekcie pozytywnym lub także negatywnym. Na tle innych ustaw zasadniczych obowiązująca Konstytucja RP zdają się tę wolność mocniej zabezpieczać⁴.

Niemiecka ustawa zasadnicza z 1949 r. w ogóle nie formułuje tej zasady. Była ona jednak wyprowadzana przez doktrynę z wolności kształtowania własnej osobowości, tj. z art. 2 ust. 1, dopóki Federalny Trybunał Konstytucyjny nie wywiódł jej z wolności zawodu (art. 12)⁵.

Również w Czechach konstytucja nie zawiera *expressis verbis* unormowania tej wolności. Zresztą czeska konstytucja w ogóle jest uboga w treści odnoszące się do regulacji ustroju społeczno-gospodarczego. Brak ten został jednak uzupełniony poprzez odwołanie się do przepisów Karty Podstawowych Praw i Wolności, która stanowi integralną część konstytucji tego państwa⁶. Akt ten wprost ustanawia zasadę wolności gospodarczej.

Na aspekt pozytywny wolności działalności gospodarczej zwraca uwagę regulacja szwajcarska. Konstytucja gwarantuje tam wolność gospodarczą, która obej-

² C. Kosikowski, *Zasada wolności działalności gospodarczej*, [w:] *Zasady podstawowe polskiej Konstytucji*, red. W. Sokolewicz, Warszawa 1998, s. 215.

³ Tamże, s. 216–217. Także K. Klecha, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009, s. 10–11.

⁴ K. Complak, *Normy pierwszego rozdziału Konstytucji RP*, Wrocław 2007, s. 101.

⁵ K. Klecha, wyd. cyt., s. 11.

⁶ S. Bożyk, wyd. cyt., s. 28.

muje w szczególności wolny wybór zawodu oraz swobodny dostęp do działalności zarobkowej w gospodarce prywatnej i jej swobodne wykonywanie (art. 27)⁷. Od strony pozytywnej wolność tę normuje konstytucja Hiszpanii, nie używając jednak *expressis verbis* tego terminu. Uznaje się tam bowiem wolność przedsiębiorstwa w ramach gospodarki rynkowej. Natomiast władze publiczne zapewniają i ochraniają jej wykonywanie oraz obronę produktywności, zgodnie z wymogami całej gospodarki oraz ewentualnego planowania (art. 38)⁸. Co ciekawe, ustrojodawca hiszpański dopuszcza pewną możliwość ograniczenia wolności poprzez jej planowanie.

Z kolei konstytucja Portugalii zakłada pewną formę reglamentacji swobody działalności gospodarczej. Wskazuje się w niej, że prywatna inicjatywa gospodarcza może być swobodnie podejmowana w granicach określonych przez Konstytucję i ustawy, z uwzględnieniem interesu powszechnego (art. 61)⁹. We Włoszech natomiast prywatna inicjatywa gospodarcza jest nieskrępowana. Jednak nie może ona być prowadzona w sprzeczności z zasadą użyteczności społecznej albo w sposób przynoszący szkodę bezpieczeństwu, wolności czy godności ludzkiej. Ustrojodawca włoski odsyła do ustawy, mającej określić programy i stosowne formy kontroli, które są konieczne, aby publiczna i prywatna działalność gospodarcza mogły być skoordynowane i ukierunkowane na osiągnięcie celów społecznych (art. 41)¹⁰.

Dla porządku warto przypomnieć, że konstytucje państw socjalistycznych szczegółowo normowały zasady ustroju społeczno-gospodarczego¹¹. Wyeliminowanie wolnego rynku oraz wolnej gry sił i sektorów gospodarczych spowodowało jednak nieobecność w konstytucjach tych państw przepisów ustanawiających wolność gospodarowania¹².

Z perspektywy porównawczej można zauważyć, że twórcy konstytucji, proklamując wolność działalności gospodarczej, traktują ją bądź jako zasadę ustroju gospodarczego, bądź też jako jedną z wolności politycznych. „Pierwszy typ rozwiązań spotykamy w obowiązujących konstytucjach takich państw, jak Włochy (z 1947 r.), Hiszpania (z 1978 r.), Węgry (po modyfikacjach z 1990 r.), Słowacja (z 1992 r.). Natomiast drugi typ rozwiązań występuje w konstytucjach takich państw, jak: Japonia (z 1946 r.), Niemcy (z 1949 r.), Francja (z 1958 r.), Grecja (z 1975 r.), Szwecja (z 1988 r.), Czechy (z 1992 r.), Rosja (z 1993 r.)”¹³.

⁷ Z. Czeszejko-Sochacki (tłum. i wstęp), *Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej*, Warszawa 2000, s. 48.

⁸ T. Mołdawia (tłum. i wstęp), *Konstytucja Hiszpanii*, Warszawa 2008, s. 41.

⁹ A. Wojtyczek-Bonnand (tłum.), *Konstytucja Republiki Portugalskiej*, Warszawa 2000, s. 66.

¹⁰ Z. Witkowski (tłum. i wstęp), *Konstytucja Włoch*, Warszawa 2004, s. 68.

¹¹ S. Bożyk, wyd. cyt., s. 25.

¹² W. Skrzydło, *Zasady ustroju politycznego i gospodarczego Rzeczypospolitej*, [w:] *Ustrój polityczny i gospodarczy współczesnej Polski*, red. W. Skrzydło, Lublin 1996, s. 66.

¹³ C. Kosikowski, *Zasada...*, s. 218.

3. Idea wolności działalności gospodarczej w Konstytucji RP

Pierwszą konstytucją polską, która nawiązywała do zasady wolności działalności gospodarczej, była konstytucja marcowa, deklarując w art. 101 wolność wyboru zajęcia i zarobkowania oraz przenoszenia swej własności. Wolność ta była następnie programowo pomijana w unormowaniach konstytucyjnych do czasu, kiedy w wyniku rozmów Okrągłego Stołu w 1989 r. doszło do przebudowy konstytucji PRL na skutek rewizji jej postanowień, w wyniku czego uchylono rozdział II zawierający zasady typowe dla państwa realnego socjalizmu i wprowadzono nowe zasady do rozdziału I określającego ustrój polityczny: zasadę swobody działalności gospodarczej bez względu na formę własności, przyznając prawo jej prowadzenia podmiotom państwowym, spółdzielczym, jak i prywatnym oraz zasadę ochrony własności i prawa jej dziedziczenia¹⁴.

W trakcie opracowywania obowiązującej konstytucji problematyczne okazały się kwestie natury terminologicznej. Niektórzy projektodawcy proklamowali wolność działalności gospodarczej, inni z kolei ujmowali tę ideę w kategoriach prawa do wolności gospodarczej. W projektach pojawiały się również takie określenia, jak „swoboda działalności gospodarczej” czy „prawo do wolności działalności gospodarczej”. Najlepszym przykładem braku zrozumienia pojęć prawnych i ich bezrefleksyjnego stosowania był projekt obywatelski rekomendowany przez NSZZ „Solidarność”. Wskazano w nim, że gospodarka państwa jest gospodarką rynkową wyznaczoną m.in. przez „wolność” gospodarczą, by następnie proklamować „prawo” każdego do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na równych prawach, która to „swoboda” może być ograniczona ze względu na dobro wspólne, dodając przy tym, że działalność gospodarcza nie może być wykonywana w sposób przynoszący uszczerbek godności i wolności człowieka¹⁵.

Problemy te są konsekwencją faktu, że – biorąc pod uwagę kontekst porównawczy – kwestia wolności działalności gospodarczej określana jest różnorodnie, np. jako „wolność przemysłu i handlu”, „wolność przedsiębiorczości i konkurencji”, „prawo swobodnego wyboru zawodu i zajęcia”, „swoboda działalności gospodarczej”, „prawo prywatnej inicjatywy ekonomicznej”, „wolność przedsiębiorstwa”.

Pomimo tego, że w większości projektów konstytucji, a także w pierwszych wariantach projektu konstytucji przyjętego przez Komisję Konstytucyjną Zgromadzenia Narodowego funkcjonowało pojęcie „swobody działalności gospodarczej”, to w końcowej wersji użyto już zwrotu „wolność działalności gospodarczej”. Zdaniem J. Ciapały było to spowodowane chęcią uzyskania koherencji terminologicznej z innymi postanowieniami rozdziału I, jak i z odpowiednimi unormowaniami obecnymi w rozdziale II¹⁶.

¹⁴ Tamże, s. 67.

¹⁵ J. Ciapała, *Konstytucyjna zasada wolności działalności gospodarczej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2001, z. 4, s. 19.

¹⁶ Tamże, s. 21.

Konstytucja z 2 kwietnia 1997 r. posługuje się pojęciem „wolności działalności gospodarczej” w art. 20 i art. 22. Unormowania te usytuowano w rozdziale I pt. „Rzeczpospolita”, w którym znajdują się naczelnne zasady z punktu widzenia ustroju i funkcjonowania państwa. Jej wyeksponowanie pośród zasad zdaje się wskazywać, że oparciu o nią zbudowane zostały fundamenty ustroju gospodarczego RP, a państwo przestało być neutralne w dziedzinie gospodarki¹⁷.

Nie oznacza to jednak, że poprzez taką systematykę zasada ta została wyłączona z katalogu wolności i praw jednostki¹⁸. Wręcz przeciwnie: o zaliczeniu jej w poczet konstytucyjnych wolności i praw świadczy w pierwszej kolejności jej nazwa. W przeciwieństwie do terminu „swoboda” określenie „wolność” niesie ze sobą istotny substrat znaczeniowy. Wolności mają bowiem charakter pierwotny wobec państwa, co oznacza, że państwo nie jest ich źródłem, a jedynie je wyraża i jest zobowiązane ich strzec¹⁹. „Wolność człowieka jest jego naturalną zdolnością do podejmowania aktów woli (decyzji) i ich realizacji, która w warunkach życia jednostki w społeczeństwie podlega ograniczeniom w celu zapewnienia innym takiej samej możliwości korzystania z wolności”²⁰. Po drugie: wolność działalności gospodarczej jest formułowana w aktach o charakterze międzynarodowym, poświęconych prawom człowieka, a także wymieniana wśród praw człowieka na gruncie konstytucji innych państw. Oznacza to, że nie ma przeszkód, aby w identyczny sposób traktować tę zasadę na gruncie polskiej ustawy zasadniczej.

Inaczej uważa jednak C. Kosikowski, pisząc, że „Konstytucja RP nie traktuje natomiast wolności działalności gospodarczej jako wolności ekonomicznej. W art. 65 ust. 1 konstytucja zapewnia wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy, ale usytuowanie tego przepisu nie wskazuje na to, aby wykonywanie zawodu utożsamiano z prowadzeniem działalności gospodarczej, jak to uregulowano w Ustawie Zasadniczej RFN”²¹.

Wydaje się, że w Polsce ustrojodawca celowo wydzielił pewną sferę działalności gospodarczej w postaci wyboru zawodu oraz miejsca pracy, aby zaakcentować jej znaczenie dla praw ekonomicznych. Powtórna, identyczna proklamacja wolności działalności gospodarczej w rozdziale II nie wydaje się konieczna z uwagi na to,

¹⁷ Z. Witkowski, *Zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa ustroju gospodarczego Trzeciej Rzeczypospolitej – wolność działalności gospodarczej*, [w:] *Przemiany polskiego prawa*, t. II, red. E. Kustra, Toruń 2002, s. 7.

¹⁸ Podobnie uważa T. Kocowski, pisząc, że wolność działalności gospodarczej nie została na gruncie Konstytucji RP ujęta jako typowe prawo wolnościowe, gdyż nie została wymieniona w rozdz. II pośród innych wolności i praw, co jednak nie przekreśla rozumienia tej idei także w kategoriach prawa wolnościowego. T. Kocowski, *Przedsiębiorcy*, [w:] A. Borkowski i in., *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2005, s. 167.

¹⁹ P. Kuczma, *Prawa człowieka w zarysie*, Polkowice 2012, s. 14.

²⁰ L. Wiśniewski, *Zakres ochrony prawnej wolności człowieka i warunki jej dopuszczalnych ograniczeń w praktyce*, [w:] *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 2006, s. 22.

²¹ C. Kosikowski, *Zasada...*, s. 220.

że zasadę tę należy uwzględniać przy interpretacji wszystkich odpowiednich norm konstytucyjnych. Także wytyczne legislacyjne nie zalecają formułowania takich powtórzeń przy tworzeniu aktów prawnych. Taki zabieg mógłby wreszcie powodować wątpliwości interpretacyjne co do odmiennego znaczenia tej idei z perspektywy zasady oraz z perspektywy wolności.

Niektórzy autorzy wskazują nawet, że wolność działalności gospodarczej można traktować jako „całą wiązkę wolności i praw”²². Dotyczy ona różnego rodzaju praw polegających na: „1) swobodzie podejmowania działalności gospodarczej; 2) swobodzie prowadzenia działalności gospodarczej; 3) swobodzie wyboru organizacyjno-prawnej formy; 4) swobodzie konkurencji z innymi podmiotami gospodarczymi; 5) swobodzie w zakresie zbywania własnych towarów i usług oraz kształtowania cen; 6) swobodzie w zakresie decydowania o sposobie zaangażowania kapitału; 7) swobodzie w zakresie zatrudniania oraz 8) swobodzie w zakresie decydowania o sposobie prowadzenia działalności gospodarczej, zmiany jej profilu, czasu trwania itd.”²³. Wolność gospodarcza jest określana także jako wolność osobista gospodarza, której charakter wyznaczają wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy (art. 65 Konstytucji), a także wolność poruszania się po terytorium Polski tudzież wyboru miejsca zamieszkania i pobytu (art. 52 Konstytucji)²⁴. Zdaniem R. Biskupa z wolnością działalności gospodarczej łączy się bezpośrednio również własność, dzięki której realne staje się faktyczne korzystanie z atrybutów tej wolności, a także unormowania dotyczące ochrony wolności i praw²⁵.

Z uwagi na tak szerokie powiązanie wolności gospodarowania z innymi wolnościami i prawami konstytucyjnymi można ją ujmować jako autonomiczną wartość konstytucyjną, gdyż „przesądza ona o systemie gospodarki rynkowej i jej desygnatach”²⁶. Nie jest uprawnione natomiast traktowanie jej jako desygnatu pojęcia „społecznej gospodarki rynkowej”²⁷.

Wolność działalności gospodarczej, obok własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych, jest elementem „ustroju społecznej gospodarki rynkowej”²⁸. „Art. 20 należy postrzegać w organicznym związku z art. 22, bo dopiero łącznie wyznaczają one przedmiot i granice wolności gospodarczej. Skoro bowiem treść art. 22 wyczerpuje się we wskazaniu przesłanek i granic ograniczeń

²² W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, Warszawa 2009, s. 645.

²³ M. Zdyb, *Publiczne prawo gospodarcze*, Lublin 1997, s. 80–81. Podaję za: P. Czarnek, *Wolność działalności gospodarczej*, [w:] *Zasady ustroju III Rzeczypospolitej Polskiej*, red. D. Dudek, Warszawa 2009, s. 299.

²⁴ T. Kocowski, wyd. cyt., s. 167.

²⁵ R. Biskup, *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011, s. 161.

²⁶ C. Kosikowski, *Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia w praktyce stosowania Konstytucji RP*, [w:] *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, red. C. Kosikowski, Warszawa 2005, s. 41.

²⁷ Tamże, s. 41.

²⁸ A. Domańska, *Konstytucyjne podstawy ustroju gospodarczego Polski*, Warszawa 2001, s. 111.

tej wolności, to jedynym konstytucyjnym przepisem, w którym wyraźnie zagwarantowano jej istnienie, pozostaje art. 20²⁹. Oba te przepisy traktowane łącznie umożliwiają konstruowanie prawa podmiotowego przysługującego jednostce. To nie państwo kreuje możliwość swobodnego gospodarowania przez jednostki, ale wyłącznie potwierdza istniejące w tym względzie prawa jednostki. Państwo powinno chronić swobodę aktywności jednostki w obrocie gospodarczym przed arbitralną, nieuzasadnioną ingerencją ze strony innych podmiotów w celu jej ograniczenia. Poprzez jej wyrażenie w normach konstytucyjnych jako prawa podmiotowego, wolność działalności gospodarczej stała się wolnością prawnie chronioną³⁰. Charakter negatywny (obronny) tego prawa objawia się zatem w tym, że państwo nie powinno wkraczać w tę sferę wolności, chyba że zaistnieje wyjątkowa sytuacja.

4. Treść wolności działalności gospodarczej

Treścią zasady wolności gospodarczej jest „swoboda podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w dowolnie wybranych formach prawnych oraz na zasadzie samodzielności, chociaż bez naruszenia interesów publicznych. Wolność ta obejmuje więc co do istoty wolność wyboru rodzaju działalności gospodarczej oraz wolność wykonywania (i zaprzestania wykonywania) wybranej działalności gospodarczej”³¹. Każdy zainteresowany może w związku z tym podejmować wszelkie działania służące zainicjowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej, pod warunkiem że nie będą one stały w kolizji z obowiązującymi unormowaniami prawnymi, dobrymi obyczajami, słusznymi interesami konsumentów oraz zasadami uczciwej konkurencji³².

Istotnym elementem definicyjnym tej zasady, choć niewymienionym wprost w Konstytucji, jest jej cel. Jest ona bowiem prowadzona dla osiągnięcia zysku ekonomicznego. Na ten aspekt zwrócił uwagę również Trybunał Konstytucyjny, wskazując, że podstawą dobrego zarządzania jest takie zorganizowanie działalności gospodarczej, aby przynosiła ona jak najwyższy dochód³³. Z aktywnością w sferze gospodarczej wiąże się jednak nie tylko perspektywa zysku, ale również ryzyko poniesienia straty. Przedsiębiorcy prowadzą bowiem swoje działania na własny rachunek i własne ryzyko. Stąd też widmo straty, a konsekwencji upadłości czy bankructwa, jest częścią składową korzystania z tej wolności w warunkach gospodarki

²⁹ L. Garlicki, *Art. 20*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. IV, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 8.

³⁰ T. Kocowski, wyd. cyt., s. 166.

³¹ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 127.

³² K. Strzyczkowski, *Konstytucyjna zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa tworzenia i stosowania prawa*, [w:] C. Kosikowski (red.), wyd. cyt., s. 21.

³³ Wyrok TK z 9 lutego 1999 r., sygn. U 4/98, Z.U. 1999/1/4.

wolnorynkowej przy zachowaniu reguł uczciwej konkurencji³⁴. W sytuacji gdy działalność nie wiąże się z ryzykiem gospodarczym, nie może być ona traktowana jako działalność gospodarcza.

Wolność ta dotyczy zarówno podmiotowej, jak i przedmiotowej płaszczyzny działań gospodarczych³⁵. Adresatem konstytucyjnej zasady wolności gospodarczej jest każdy podmiot prawa, który może – z uwagi na brak prawnych zakazów – prowadzić działalność gospodarczą na terytorium Polski. Wobec przystąpienia Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej adresatami tej zasady będą również podmioty mające siedzibę w państwie UE i prowadzące działalność gospodarczą w RP. W poczet beneficjentów należy zaliczyć także stowarzyszenia i fundacje, mimo że prowadzona przez nie działalność ma charakter subsydiarny i nie jest nakierowana na osiągnięcie zysku ekonomicznego ich członków. „Przemawia za tym oparcie działalności o wolę członków (fundatorów), oparcie o majątek prywatny oraz domniemanie *in dubio pro libertate*”³⁶. Nie jest możliwe natomiast podobne potraktowanie partii politycznych, którym odmawia się możliwości korzystania z wolności. Jest to uzasadnione szczególną strukturą organizacyjną tych zrzeszeń, jak również specyficznie nakreśloną rolą w sferze społeczno-ustrojowej tych ugrupowań. Ponadto zaangażowanie tych zrzeszeń w proces podejmowania decyzji politycznych premiowałoby je względem innych uczestników w obrocie gospodarczym.

„Państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, a także przedsiębiorcy publiczni podlegają odrębnej kwalifikacji konstytucyjnej. Prowadząc działalność gospodarczą, nie korzystają z konstytucyjnej wolności z uwagi na publiczny charakter majątku stanowiącego podstawę ich działalności oraz okoliczność, że realizacja interesu publicznego (wykonywanie zadań publicznych) jest ich podstawowym celem”³⁷. Wydaje się, że prawodawca będzie mógł ograniczać albo nawet wykluczać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez takie podmioty³⁸.

Pod względem przedmiotowym działalność gospodarczą należy pojmować przez pryzmat definicji ustawowych. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej zalicza tu zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową, sprowadzającą się do poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin, a także działalność zawodową wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły³⁹. Ordynacja podatkowa kwalifikuje tak każdą inną działalność zarobkową wykonywaną we własnym imieniu i na własny lub cudzy rachunek, nawet gdy ustawy nie zaliczają

³⁴ C. Żuławska, *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 1999, s. 51–52.

³⁵ Z. Witkowski, *Zasada...*, s. 10.

³⁶ J. Ciapała, *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w Rzeczypospolitej Polskiej*, Szczecin 2009, s. 237.

³⁷ Tamże, s. 238.

³⁸ J. Ciapała, *Konstytucyjna zasada...*, s. 24.

³⁹ Art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2013, poz. 672, 675, 983, 1036, 1238, 1304, 1650).

tej działalności do działalności gospodarczej lub osoby wykonującej taką działalność – do przedsiębiorców⁴⁰.

Konstytucyjne określenie zakresu przedmiotowego wolności gospodarowania obejmuje również „szeroko rozumianą działalność rolniczą, działalność w zakresie rybactwa śródlądowego, agroturystyki, która – od strony materialnej – jest działalnością gospodarczą, chociaż nie stosujemy do niej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. W ujęciu konstytucyjnym byłyby to także zróżnicowana działalność usługowa osób wykonujących tzw. wolne zawody oraz działalność rzemieślnicza”⁴¹.

Adresatem zasady wolności gospodarczej są – w wymiarze wertykalnym – organy władzy publicznej, które z jednej strony mają obowiązek tworzenia materialnych warunków wspomagających możliwość realizowania zasady swobodnego gospodarowania (obowiązek pozytywny), z drugiej zaś zostały zobowiązane do powstrzymania się od wydawania takich unormowań prawnych, które pozostawałyby w sprzeczności z zasadą wolności gospodarczej (obowiązek negatywny)⁴².

5. Wolność gospodarcza w orzecznictwie TK

Definiując wolność gospodarczą, Trybunał Konstytucyjny wskazał na kwestie etyczne, które prezentować powinny podmioty korzystające z tej wolności. Według TK „wolność gospodarcza oznacza niejednokrotnie dopuszczenie i możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez konkretne osoby, o ile reprezentują odpowiednie walory profesjonalne i moralne i przestrzegać będą obowiązującego prawa, a więc dają gwarancję i rękojmię działań, które nie będą prowadzić do wypaczenia istoty działalności gospodarczej. Zasada wolności gospodarczej nie może być w żadnym przypadku zastaną dla działań sprzecznych z prawem i nie może usprawiedliwiać bezprawia”⁴³.

Trybunał Konstytucyjny traktuje wolność działalności gospodarczej dwojako: raz jako konstytucyjną zasadę ustrojową, innym razem jako prawo podmiotowe o charakterze negatywnym. Przy czym podstawą do rekonstrukcji prawa podmiotowego w niektórych orzeczeniach czyni wyłącznie art. 22 Konstytucji, w innych z kolei wskazuje, że zarówno art. 20, jak i 22 Konstytucji mogą służyć za wzorce kontroli w postępowaniu w sprawach skargi konstytucyjnej⁴⁴. Jednak biorąc pod uwagę całokształt orzecznictwa TK odnoszącego się do wolności gospodarowania, można zauważyć, że jest ona traktowana jako zasada: 1) obowiązująca całe ustawodawstwo,

⁴⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. nr 137, poz. 926).

⁴¹ J. Ciapała, *Konstytucyjna wolność...*, s. 245.

⁴² K. Strzyczkowski, wyd. cyt., s. 21.

⁴³ Wyrok TK z 4.07.2002 r., sygn. P 12/01, Z.U. 2002/4A/50.

⁴⁴ A. Ogonowski, *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2012, nr 1, s. 215.

2) wprowadzająca gwarancję swobody działalności gospodarczej, bez względu na formę, w jakiej jest prowadzona, 3) niemająca charakteru absolutnego (*ius infinitum*), 4) której ograniczenia o charakterze podmiotowym i przedmiotowym winny mieć merytoryczne podstawy, 6) w ramach której punktem odniesienia dla ograniczeń swobody gospodarowania są konstytucyjne warunki ograniczenia praw i wolności jednostki, w zwłaszcza zasada, że ich ograniczenia mogą być wprowadzane tylko „w zakresie niezbędnym” (zakaz nadmiernej ingerencji), 7) dla której zakaz nadmiernej ingerencji stanowi wyraz idei praw i wolności jako sfery swobodnego działania jednostki, w które państwo ingerować może wyłącznie gdy jest to konieczne i tylko w koniecznym zakresie⁴⁵.

W sprawie prowadzonej pod sygnaturą SK 54/08 Trybunał powiązał dodatkowo wolność gospodarczą z zasadą równouprawnienia, wskazując, że „w świetle przepisów Konstytucji państwo powinno zagwarantować równą wolność działalności gospodarczej podmiotom prywatnym, bez nieuzasadnionych przywilejów i dyskryminacji, a wszelkie regulacje prawne wyznaczające ramy korzystania z tej wolności powinny spełniać wymóg określoności regulacji prawnych”⁴⁶.

Najczęściej jednak TK skupia się na rozstrzygnięciu problemów związanych z ograniczeniami swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Trybunał zwrócił uwagę, że wolność ta może podlegać różnym ograniczeniom w stopniu daleko wyższym niż w przypadku praw i wolności o charakterze osobistym lub publicznym. Wynika to z charakteru wolności gospodarowania i jej bliskiego związku z interesami innych osób oraz interesem publicznym. W związku z tym państwo „powinno stworzyć takie ramy obrotu gospodarczego, które pozwolą zminimalizować niekorzystne skutki mechanizmów wolnorynkowych, jeśli skutki te ujawnią się w sferze, która nie może pozostać obojętna dla państwa ze względu na ochronę powszechnie uznawanych wartości”⁴⁷. Tym samym uzasadnione jest m.in. roztoczenie kontroli państwa nad rynkiem alkoholowym, chroniąc tym samym interes zdrowia obywateli i porządku publicznego.

Analiza orzecznictwa TK pozwala zaobserwować, iż dopuszczalność formułowania ograniczeń w realizacji wolności działalności gospodarczej ulegała pewnej ewolucji. Jeszcze pod rządami poprzedniej Konstytucji wskazywano, że dopuszczalne ograniczenie tej wolności „musi być na tyle merytorycznie uzasadnione, by w konflikcie z zasadą (swobodnej działalności gospodarczej) rachunek aksjologiczny przeważał na korzyść ograniczeń”⁴⁸. Pomniejsze orzeczenia były daleko bardziej idące. TK stwierdził bowiem, że „ustawodawca nie może ustanawiać ograniczeń przekraczających pewien stopień uciążliwości, a zwłaszcza zapoznających propor-

⁴⁵ J. Oniszczyk, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2000, s. 222.

⁴⁶ Wyrok TK z 25 maja 2009 r., sygn. SK 54/08, Z.U. 2009/5A/69.

⁴⁷ Wyrok TK z 8 kwietnia 1998 r., sygn. K 10/97, Z.U. 1998/3/29.

⁴⁸ Orzeczenie TK z 20 sierpnia 1992 r., sygn. K 4/92, Z.U. 1992//22.

cje pomiędzy stopniem naruszenia uprawnień jednostki a rangą interesu publicznego, który ma w ten sposób podlegać ochronie⁴⁹.

Ograniczenie wolności działalności gospodarczej, na gruncie art. 22 Konstytucji, jest dopuszczalne, jeżeli zostaje wprowadzone: 1) w drodze ustawy (wymiar formalny) i 2) ze względu na ważny interes publiczny (wymiar materialny).

Według TK zwrot „w drodze ustawy” jest niemal identyczny z wyrażeniem zastosowanym w art. 31 ust. 3 Konstytucji, które odnosi się do warunków ograniczania konstytucyjnych wolności i praw. Jest także tożsamy z formułą użytą w art. 64 ust. 3 Konstytucji stanowiącą o ograniczeniach własności⁵⁰. Ograniczenie wolności musi mieć cechy regulacji zupełnej⁵¹, niedopuszczalne są zatem subdelegacje⁵². „Zakres materii pozostawionych do unormowania w rozporządzeniu musi być węższy niż zakres ogólnie dozwolony zgodnie z art. 92 Konstytucji (wyrok z 10 kwietnia 2001 r., U 7/00). Zasada zupełności ustawowej nie może w tym wypadku doznawać wyjątków (wyrok z 7 października 2000 r., K 16/00)”⁵³.

Z kolei pojęcie „ważnego interesu publicznego”, *nota bene* nigdy nie zdefiniowane konkretnie przez TK, nie może być interpretowane rozszerzająco i prowadzić do ograniczenia innego odrębnego prawa, w tym np. prawa do ochrony sądowej⁵⁴. Powołanie się na ważny interes publiczny usprawiedliwia stosowanie przez ustawodawcę instrumentów podatkowych nawet w sytuacji, w której prowadzi do faktycznego ograniczenia swobody działalności gospodarczej⁵⁵.

6. Podsumowanie

Można dostrzec, że współczesne konstytucje zawierają dość szerokie unormowania spraw gospodarczych, zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę konstytucje państw Półwyspu Iberyjskiego oraz byłych krajów postsocjalistycznych. Polska ustawa zasadnicza również należy do tej kategorii, normując szeroko kwestie gospodarcze, przyznając wolności działalności gospodarczej status zasady prawa oraz istotnego elementu katalogu praw jednostki⁵⁶. Konstytucyjne ujęcie wolności działalności gospodarczej, obudowane orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego oraz poddane wielopłaszczyznowej analizie doktrynalnej, jest odpowiednie dla prowadzenia dzia-

⁴⁹ Orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, Z.U. 1995//12.

⁵⁰ Wyrok TK z 10 kwietnia 2001 r., sygn. U 7/00, Z.U. 2001/3/56.

⁵¹ Wyrok TK z 25 maja 1998 r., sygn. U 19/97, Z.U. 1998/4/47.

⁵² Wyrok TK z 19 maja 1998 r., sygn. U 5/97, Z.U. 1998/4/46.

⁵³ C. Kosikowski, *Wolność...*, s. 45–46.

⁵⁴ Wyrok TK z 14 czerwca 1999 r., sygn. K 11/98, Z.U. 1999/5/97.

⁵⁵ Wyrok TK z 20 czerwca 2002 r., sygn. 33/01, Z.U. 2002/4A/44.

⁵⁶ K. Klecha, wyd. cyt., s. 18–19.

łałości prawotwórczej oraz działalności w sferze stosowania prawa⁵⁷. Ewentualne zgłaszane w tym zakresie postulaty zmiany Konstytucji, by nadać wolności gospodarowania nowy kształt, nie znajdują uzasadnienia.

Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Biskup R., *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011.
- Bożyk S., *Regulacja ustroju społeczno-gospodarczego w projektach Konstytucji RP*, [w:] *Regulacja ustroju społeczno-gospodarczego i finansów publicznych*, red. G. Kryszewski, E. Zwierchowski, Białystok 1996.
- Ciapała J., *Konstytucyjna zasada wolności działalności gospodarczej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2001, z. 4.
- Ciapała J., *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w Rzeczypospolitej Polskiej*, Szczecin 2009.
- Complak K., *Normy pierwszego rozdziału Konstytucji RP*, Wrocław 2007.
- Czarnek P., *Wolność działalności gospodarczej*, [w:] *Zasady ustroju III Rzeczypospolitej Polskiej*, red. D. Dudek, Warszawa 2009.
- Czeszejko-Sochacki Z. (tłum. i wstęp), *Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej*, Warszawa 2000.
- Domańska A., *Konstytucyjne podstawy ustroju gospodarczego Polski*, Warszawa 2001.
- Garlicki L., *Art. 20*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. IV, red. L. Garlicki, Warszawa 2005.
- Klecha K., *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009.
- Kocowski T., *Przedsiębiorcy*, [w:] A. Borkowski, A. Chelmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, T. Kocowski, *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2005.
- Kosikowski C., *Zasada wolności działalności gospodarczej*, [w:] *Zasady podstawowe polskiej Konstytucji*, red. W. Sokolewicz, Warszawa 1998.
- Kosikowski C., *Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia w praktyce stosowania Konstytucji RP*, [w:] *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, red. C. Kosikowski, Warszawa 2005.
- Kuczma P., *Prawa człowieka w zarysie*, Polkowice 2012.
- Mołdavia T. (tłum. i wstęp), *Konstytucja Hiszpanii*, Warszawa 2008.
- Ogonowski A., *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2012, nr 1.
- Oniszczuk J., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2000.
- Skrzydło W., *Zasady ustroju politycznego i gospodarczego Rzeczypospolitej*, [w:] *Ustrój polityczny i gospodarczy współczesnej Polski*, red. W. Skrzydło, Lublin 1996.
- Skrzydło W., Grabowska S., Grabowski R. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, Warszawa 2009.
- Strzyczkowski K., *Konstytucyjna zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa tworzenia i stosowania prawa*, [w:] *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, red. C. Kosikowski, Warszawa 2005.

⁵⁷ C. Kosikowski, *Wolność...*, s. 59.

- Witkowski Z., *Zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa ustroju gospodarczego Trzeciej Rzeczypospolitej – wolność działalności gospodarczej*, [w:] *Przemiany polskiego prawa*, t. II, red. E. Kustra, Toruń 2002.
- Witkowski Z. (tłum. i wstęp), *Konstytucja Włoch*, Warszawa 2004.
- Wiśniewski L., *Zakres ochrony prawnej wolności człowieka i warunki jej dopuszczalnych ograniczeń w praktyce*, [w:] *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 2006.
- Wojtyczek-Bonnand A. (tłum.), *Konstytucja Republiki Portugalskiej*, Warszawa 2000.
- Zdyb M., *Publiczne prawo gospodarcze*, Lublin 1997.
- Żuławska C., *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 1999.

CONSTITUTIONAL PERSPECTIVE OF FREEDOM OF BUSINESS ACTIVITY

Summary: The article starts from showing the freedom of business activity against the comparative background. Next a process of its forming is presented until passing the new Constitution of the Republic of Poland. The paper also shows content elements of freedom of business activity in doctrinal meaning and this freedom understanding in the judicial decision of the Constitutional Court.

Keywords: freedom of business activity, constitutional principle, Constitution of the Republic of Poland, human rights.